ГОДИНА XXII. На Цетињу, у суботу 6 новембра 1893. БРОЈ 45.

Излази сваштом

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО УГАРСКУ на годину 6 ф., на пол године 3 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новчића.

За БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ и све остале земље у ЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на годину 20 франака, на пол године 10 франака, на четврт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у кнежевим писмима непосредно администрацији „Гласа Црногорца" на Цетињу, а може се и вартом упутити на пошту у Котор. Дописи шаљу се уредништву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се, по простору ваше врсте на петит, 7 новчића од реда за први пут, а за сваки даљи пут по 5 новчића. За огласе веће и за дуже времено цијене се.

ЦЕТИЊЕ, 4 новембра.

Италију и Црну Гору Јадранско море не раздваја, него спаја пловидбом од мало ура; али до сада није било између њих редовне пловидбе парабродa, који су отели мало мал бродовања на једра. За то су и наши трговачки односи са Италијом до сада врло слаби биле, а на мало производа, које добро продају на италијанској пазарима; ако свет што би нам италијанска индустрија могла пружити, што нам треба да узимамо.

Та осудица редовне парабродске пловидбе одавна се осјећала, те је наша влада о томе стала да озбиљно мисли и настојала; а хвала пријатељскијем односима, који су влада постојали између Италије и Црне Горе, а особито од прошлогодње посјете Његове Сјајности Кнеза Данила на Квириналовом Двору, овијех дана већ се отворила редовна пловидба италијанског парабродског друштва „Пуђе" између Бара и Бриндиза. Ова пловидба иде на Млетаке, на тиче Трјешће, Задар, Анкону, Фермо, Бари, Бриндиз, Валону, Драч, Медуа и Бар; одавде иде управо у Бриндиз, па даље тиче у повратку Бари, Фермо, Анкону, Задар и Млетке.

Обиром на много повољне потребе, што наш трговачки свет нађе а особито обиром на непосредни саобраћај између Бара и Бриндиза, које сада неће само неколико ура пловити, што собом носи с једне стране много више угодности за трговину, а с друге много мање подносе трошкове од досадашњијех: ова линија наше биће од мајне користи нашијем трговачкијем свијетом са Италијом.

За то обраћамо нашу нашијех трговаца на ову линију, која им толико угодности и толико користи пружа. Старе свезе и старе навике, истина, лако се не остављају; али будно ово трговачко пази добро, куда може износити трговину и одавде увозити је б р ж е и ј е ф т и н и ј е; за то, и ако је свим почетак трудан, ми се надамо, да ће ово подузеће парабродског друштва „Пуђе" мало по мало све више усиљавати, и тако да ће наше трговачке свезе са сусједном нам италијанском земљом сво живље постајати на корист обадвају народа.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

ЦЕТИЊЕ, 5 новембра.

Оставка министарства Тафсова примљена је, и на његово мјесто дошло је ново министарство Кнеза Виндишгреца. Гроф Тафе, који се 14 година уздржао на влади аустријској, обећавајући и попуштавајући час једнијема час другијема равноправнијема елементима, заступљенијема у рајхсрату, измислио је ово преставничко тијело предлогом о реформи изборнога закона, по ком би се предлогу раширило право гласовања у велико; неколико милиона грађана добило би право гласовања, што га сада не имају. Очевидно гроф Тафе намјеравао је овом реформом, да у рајхсрату буду што правичније заступљени народи, који Аустрију састављају. И ова његова намјера слаже се потпуно са његовом политиком, које се држао док је на влади био, политиком, која је тежила да словенске елементе мало ће и мрвицама задоволи. Овијем пак предлогом реформе изборног закона шћаше најмлађи дио допанути Словене аустријске који сачињавају већину подапина; особито Руси у Галицији шћаху добити. Томе Тафеовом предлогу опријеше се једнодушно и Нијемци, и Пољаци и конзервативна мјешавина Хохенвартова клуба: тако да сами чешки заступници, који имају овијех противника састављају најзнатнију странку у рајхсрату, нијавше се за Тафеом предлог, они Чеси, који су дошли у рајхсрат, давојују противу Тафеа, што им је наметнуо обсадно стање!

Тако су гроф Тафе испратили са вијде словенске симпатије ако ће и мало; али су и оне значајно према расположењу, којим се Словени аустријски сриједају са низом Виндишгреном који, као конзервативни њемац из Хохенвартова клуба, преузимље владу. ослањајући се на овај клуб, на лијеврице Нијемце, који сачињавају ријетку, најзнатнију групу у рајхсрату, и на Пољаке.

Али овој коалицији мало ко вјерује, а још мање вјерује у дуг живот коалиционог министарства кнеза Виндишгреца. Него има мјеста и ово мишљење загребачкијех „Народнијех Новина:" „Ако сада њемачка лијевица узјаше на коња, биће то заслуга грофа Хохенварта, који ју је подигао на седло. Њемачка лијевица сабрала је послиједњијех петнаест година, што је својим непризбором била отиснута од владе, одавише искуства, а да би се тако брзо и тако лако икад мисе дала из седла избацити. Вала нарочито двије уважити, прво, да је њемачка лијевица бројем највећа странка у Аустрији, па онда да у његовој средини има сарадјерно највише интелигентнијех, политичка образованијех, радинијех и окретнијех људи. Доченивши се једном владе, њемачки лијевичари знаће на влади и одржат се. Дођели до министарства коалиционога, они ће у њему свакако б и т и квасац. Коначни рачун коалиције без сумње ће платити странка грофа Хохенварта; јер ће њемачка лијевица преко велике главе спорازумјети се са Пољацима, остављајући им Галицију, да на то добије што слободније руке у Чешкој, против Чеха и феудалаца, а у другијем покрајинама аустријскијем против Словена и клерикалаца. Не велимо да ће тијем можда аустријско питање бити рјешено. И то ће, да што, бити поли провизориј. Али тај провизориј може више година потрајати, може коначно, праведно рјешење само отезчати. Је ли то била намјера, с којом је гроф Хохенварт зашао у коалицију с њемачком лијевицом против грофа Тафеа? Гроф Хохенварт залуд настоји сада, да устави камен, који је отиснуо низ брдо. У осталом и сасвијем је право, да је гроф Хохенварт пошао, да себе и своју странку жртвује: они не спадају у данашњем вијеку, јер су се одавна већ преживјели."

И у истини је чудно, како је гроф Хохенварт устао противу грофа Тафеа. Видјели смо како је предлог овога послиједњега одио у корист Словена; а Хохенвартов клуб представља елемент урајхсрат, најпатрјотичниј у аустријском смислу; ту су окупљени људи, којима је најјачи интерес Аустрије као државе, ком интересу подлажу сваки интерес појединијех народности. Да је задовољавање Словена највећи интерес Аустрије, то нико не може спорити; па и сами гроф Хохенварт познат је као носиоц те политике. Откуда сада, да се тако попјаши од предложене реформе изборнога закона? Ако је томе узрок, што се ова реформа приближује праву опћег гласовања, онда загребачки лист с разлогом вели да се Хохенвартова странка преживјела.

ПОСЛИЈЕ ТУЛОНА.

Саучешће католичке јерархије у фрамасунско-руској свечаностима пољне је врло значајна, која удара на руско-француски савез печат највеће озбиљности и важности.

Пишући о тој мијени петроградско „Новое Время" вели: „Дочек француског народа инспирадан нашијем мирним намјерама подужио је ово повод, да наше католичко духовенство отворено и свечано крене на страну републике. Благодареће, што је одазвао Кардинал Ренар, француски архијепископ, и присуство француског епископа на пуштање основине „Жоргибери" у Тулону, сјаше су дубоког значаја. Овај послиједњи прелат изјавио је од стране свега католичког свештенства потпуну одданост влади и предсједнику републике, додавши да он тијем исуна вољу Папе Лава XIII, којега је називао великијем пријатељем Француске..... Римски просвјештених тако је потпуно постигао циљ, ком он теži већ од неколико година, тражећи од католичког свештенства, да се потпуно и безусловно помири с републиком. Тако се француско-руско зближење и у том смислу показало као прави мира. Но то још није све. При благодареју поводом доласка руске ескадре, француско католичко свештенство подизало је своје молитве за инозјерни народ, за инозјерног владаоца. По вољи Папе овај је престало држати се према правој слободи. Јучерашња „шматица" постали су гости на само „републиканској" и „католичкој" Француској. Ова промјена остаће једнијем од најзнаменитијех факта свршетка овога вијека".

Наравно сасвијем другачије гледају на ту мијену из логора тројнога савеза. „Кölnische Zeitung" најрјечитије тумачи то [illegible] у једном чланку [illegible]: „Није се само демократска република и аутократија, није само западна цивилизација и источно полуварварство загрлило у наручја, него се и њима придружила још трећа држава и благословила такозвани „мирни" савез — римска католичка црква, ватиканска Рим! Француски листови доносе, да је у основним свечаностима при дочеку руских морара у Тулону учествовао мјестни епископ; ниједан су та испод руке са руским официрима, и он је тако био тронут, да је заузио над је адмирала Авелана поздравио. У Парису римско-католички кардинал-архијепископ, и руски адмирал измјенили су посјете, и све му томе било је вијенац, што је у престоници француској, по наредби кардинала архијепископа било служено благодарење поводом братског савеза Француске и Русије, и сам кардинал лично је служио молебствије у цркви Срца Исусова на Монмартру.... Ватикански Рим или римска црква нема жешћег непријатеља од Русије. У Русији се рат против католичке цркве води крутом и изванредном жестином; она је подвргнута безмјерним искључивим законима; тамо православна црква, т. ј. руска држава, помоћу насиља и сибирског леда, отара се да из корјена ишчупа католицизам. И ово „најстарија" шћер те тако тесно црква, „најхристијанија" Француска, бацила се у наручја совјетској, врховној непријатељици католицизма, и њеним храмовима разлијежу се радосним ијанцима молебани ad majorem Russorum gloriam. Гдје су побуде, гдје узроци ових неприрођенијех мијена усиљена и лукава промјенитијем непријатељима? И непотице дошла на ум гласови ватиканске пресе против тројнога савеза, пуни непријатељства према Њемачкој; ми се сјећамо непријатељских осјећаја према Француској упућивијех особа у ватикану: чим је Француска јача, тијем је наше мало, да ће Њемачка ослабити. Ватикански Рим одавна наше теши и двојном савезу могли тројном; а сада кад је руско-француска овладала с „најстаријом шћером цркве," сва се с мотреност остаља на страну, и римска црква у лицу својих официјалнијех представника, својим официјалнијем изјавама радости пристаје уз двојни савез. Тројни савез готов је; и француско-руском савезу приружују се благословом католичке цркве."

Овијем се не завршује чланак. Мисли се овог листа опет враћу у Сибир, гдје се утопе вјечнијем шнеговима и ледовима католичке жртве руске интолеранције, и ужасну душу испуњу, слиједећи ваво у част руских морара кардинал — архијепископом у пуној окрути приведој лапије Господу: „Тебе Бога хвалим!"

Петроградски „Гражданин" доносећи овај чланак вели, ово је напад, који свједочи, да су догађаји од 1 до 16 октобра лишили њемачке политичаре моћи, да саме себе сакривају, а то тијем, што су побрисали шахове рачуне на безнорстве и безтактности.

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

Сребро и злато.

Да наши читаоци схвате сваваке приједности злата, доносимо шаљедећи чланак из загребачкијех „Нар. Новина":

Ј е ј е већ ототину година, што је приједност сребра према злату установљена размјером од 16: 1, то јест, за једну килограм злата добивало се шеснаест килограма сребра. Према томе размјеру новини су такођер, давани и примани златни и сребрени новци. Тај размјер, или, ако се технички изрази, та релација међу сребром и златом, уздржала се више или мање стално до пред којих петнаест година. Од тада међутим почела се релација све то јеће мијењати у прилог злату, а на ужтрб сребра. Разлог томе са свим је нарочит. Злато се од почетка овога столећа производи свако године или приличо једнако или тек незнатно више. Нешто његова производња није могло његове цијене обалити; јер се, прво, злато, будући да је мјерила новина, већом циркулацијом и више троши; и јер, друго, од петнаест и нешто година треба злата и за новце знатно више, будући да је од тада и Њемачка увела златну валуту. Другачије је историја сребра. У Америци [illegible] роба више, тим бива јефтинија. Одкривањем нових богатих руда почела је приједност сребра према злату падати. Још године 1891. држала се стара релација: 16: 1. Њемачка марка, која у злату вриједи 50 новч., могла се још год. 1891. добити по 57—58 нов., данас стоји њемачка марка 62·45 н., односно за 100 фор. злата пјата се данас 125 фор. сребра, данашња је дакле релација златна према сребрној новцу: 100 : 125.

Ово развриједњење сребра било би већ пред више година настало, да га није република сјеверно-америчких држава умјетним начином, на корист својих рудара, сустављала. Те сјеверно-америчке посједнице руда сједеће у заступничној комори и у сенату усијели су 14 јуда 1890 протурати основу закона, тако звану Шерманову биту којом је влада обећала, да сваки мјесец купи 4—6 милијона унча сребра. Том биљом било је сјеверно америчким посједницима сребрних руда осигурано, да ће влада сваке године купити од њих 54 милијона унча или 1.867,000 килограма чиста сребра. Доа је тако сребро имало стална купца, са свим је правно, да се је оно у цијени дигло; за кратко вријеме посјочила је унча сребра од 93 на 119 центах (1 долар = 100 центах = 4. 1979 марака или У фор. 48 новч.) Тако су се сребрни рудари сјеверо-америчке републике за кратко вријеме на рачун државе силно обогатили.

Овај однос[illegible] није се мало мого одржати, а да сјединјене државе и финанцијалне и господарске настрадају. У државној благајни гомилало се сребро, развриједњено и мртво. Овим државама, које су имале сребрну валуту, као наше монархије, пријетила је од туда очита катастрофа: јер се је могло предвидјети, да ће се сјединјене америчке државе прије или послије морати својих сребрних залиха, које су им при сиса, отрести, и да ће се умјетним начином подигнута цијена сребру овај мах стропоштати. С тога се је и Аустро-Угарска и источна Индија пожурила, да мјесто сребра увиде или бар приправи златну валуту. Већ ово приправе потиснуле су цијене сребру. Још предлажене године стајала је марка 58 новч., данас, како доносимо, стоји већ 62.45 нов., па да је нашој аруни (од 50 нч. злата) установљена приједност од 58 новч. сребра. Злато је посвунило, чим га се је наше тражило, а од двије године данас купује га и Аустро-Угарска и источна Индија, настојећи и једна и друга, да своју сребрну претворе у златну валуту.

Сад ће сребро у вриједности још већма расти; јер се је у Америци догодило, што се је очекивало. Предсједнику сједињених држава Кливеланду пошло је на руком, укинути злогласну Шерманову билу. Кливеланд изабран је за предсједника од демократа, а међу демократима налазе се сребрени милијунари, присташе те биле. Кливеланд иначе је добро државно предпостављено својим политичким пријатељем, јер је помоћу својих политичких противника, републиканаца, устао против Шермановој билу. У наступајућој борби нашла се брзо већина, која је Шерманову билу укинула. Пуно је тешко било привољети на то сенат. Ту сједе сви сребрени рудари, а иако та људи расположе милијунима, иако се је њима и радило о милијунима, није чудо, да је расправа о укидању Шерманове биле трајала у сенату пуна три мјесеца, да су се поједине сједнице без одушка држале по 40 сати. Напокон је у уторак дошло до *гласовања*, те је *сенат*, који има 84 члана, придружујући се већ конгресу, забранио Шерманову билу са 43 против 32 гласа.

Будући да ће сада и Америка увести златну валуту, извјесно је, да ће цијена злату још мало вриједно расти. Међутим, да уведе златну валуту, Америка не треба колико н. пр. наша монархија, енглеска златнога тржишта; јер Америка сама има, те си, колико нема, може царинном довољно прибавити злата. Немамо се дакле бојати, да би се уредба наше валуте могла неравномјерно отежати или чак осујетити. Док се она остварује, требати ће свакојако још жртава. Но те жртве морају се приносити, ако хоћемо, да наше господарство основамо на поуздане темеље, ако нећемо, да и надаље будемо трибутарни иностранству, које има стално уређено новчарство. Сад се је јасно показало, да сребро не може бити поузданим мјерилом вриједности, док је само вриједност основе честитка. Да буде мјерилом вриједности, новац мора у својом својствима вриједити постојано, колико и номинално. Но данашњом тешњу вриједи наша сребрна форинта само 75 новч., дочим је још прије двије године вриједила 84 новч. у злату. То је велика новчана вриједност. Трговачка пак вриједност, која се опредјељује тежином и чистоћом сребра, још је пуно мања; јер нису носи наше од 66 новч. Јасно је дакле, да се данас о сребрној валути не може ништа на говорити.

Прехрана код телади.

Прошлогат лиседавда домаћих животиња сразмјерно је најмања у врати недјељама живота. У то вријеме животиње су због мајчиног млијека скоро сасвим предпостављене свакој неуредности у храњењу и њима и даде се разболе. Нарочито јесте нам пролив, који младу телад, одојчад, много потре и у низијским приликама велику важност за отгајатство и пољопривреду надобија, јер је много штете учинио, па с тога и заслужује, да му обратимо особиту пажњу.

Свако пролив показује извјесно натрадно стање у желудцу и у цријевима. Без пролива нема катара у нарочитим органима. Пролив је дакле само један симптом (знак) катара, који наиђете у очи пада. Све што ћемо у слједећем о пролиху код телади навести односе се и на катар у желудцу и у цријевима.

Тјелесно стање праве матере стоји посредством материног млијека у тијесној вези са здрављем телета. Нису утичу свеболјести праве матере, болјести нарочитих органа, поремећеност у исхрани и нервоз-ствено стање. Најопасније су у том погледу нарочите болјести шап и устобља, онштра туберкулоза и заразне кимеса, које код телади скоро пролив проузроку.

Храњење праве, које дође, са јаком, витамином, злотном храном као што су жита, варива и дјетелине, или храњење са поштарином, трулом храном даје повода пролиху код телади. Оваква храна утиче лакше на навлоку млијека материног, које постане сувише масно или подкисано, горко, ужежено или слузаво и услед тога шкодљиво, за телад.

У млијеку малолетке се етерична, смоласта и оштра материје тешње су узрок пролиху, јер дражи слузоводу желудца и цријева.

Употреба праве за тежак рад сирочана лучење млијека, квари навлоку његову и носи у себи клицу болјести код телади.

Све неуредности у сисању, над тела велику количину млијека за један пут добије, пошто душе вриједе није сасвим и огладнило, проузрокују тако исто лако пролив као и малаба и млијеко посисано на ладном времену.

Поједина ли она смоласта бадава новорођених телади на цријева њиних, то наступи за њеко вриједе катар. Бадава се ова расадне онда у цријевима, дражи слузоводу и послиједица томе је пролив, који затим наступи. Ово се дешава онда, над се новорођеним теладима не дозволи да посисају прво материно млијеко, које има то дјество, да цријева од ове бадаве очисти.

Одбијена телад врло лако се разболијевају од пролива, ако им се даје тешко сварљива, врупа и оштра сува храна. У том погледу шкоди теладима и појена суваше студеном водом, нагле промјене у температури, особито с пролећа и јесени, над се телад налазе на пашу.

За вриједе мијењаве зубе добију телад врло лако пролив, јер све могуће предмете оглодавају и прогутају.

Често су узроци пролиху разно гљисте, које се у цријевном каналу телади налазе, особито пантлиреве.

Напоштетку, многа телад урођеним слабошћу нервних органа имају особиту наклоност на проливима.

Из онога што смо навели о узроцима пролива даје се лако навести и сходна мјера на предохрану од пролива и осудивање истог. Ове мјере састоје се у главноме у поправци с погледом на храњење, мјестовање и чување крава и њихових телади. Односно предохране имају особиту важност пребивалишта (стаје,) мјеста ваше младих телади, дављење и храњење истих.

Стаје треба да одговарају барем главним хигијенским захтјевима, да су без прокаје, суве, чисте довољно простране за братање телади, којем треба давати чисту простирку.

Мјеста ваше младих телади треба да је увијек довољна и примјерна, јер животиње не дишу само помоћу плућа већ и помоћу коже. Нога коже чува од малаба, прибјева им лако упалење и прија здрављу њиному.

Извјесну пажњу пак треба обратити храњењу телади. Храњење треба да је увијек подједнако. Код одојчади треба настојавати, да се добију одрасле велику количину млијека од један пут, већ у малој количини, али често, пошто мали мелудац за примање великих количина хране није удешен. Ако не могу у свако вријеме по воља сисати, онда им треба барем 3—4 пута дневно дати прилику да сисају.

Даље треба увјерити се шта на главном материном млијеку нарочито утиче и пазити, да млијеко не остане сувише дуго у вимену и да се праве матере не употребљавају на тежак рад. Ако се покаже, да је млијеко шкодљиво услед храњења крава са одраслим јаком храном, онда се ова храна мора замијенити са давањем ваше ражне сламе, трица, цвекле или шрене. Поновно је нарисао, да им се даде мало средстава за чишћење на пр. глауберове или горке соли.

Хрђаву, покварену, буђаву и труну храну треба избјегавати и непуштати праве при хрђавом времену на пашу.

Кад над се морају телад прије времена или одмах по отелењу од матере одбити. У таквом случају ваља теле недистајуте над воју другу краву, које се је већ имао пута отелио.

При одбијању телади од матере треба имати у виду, да се телад постепено навикну на тврду храну и да им се тешко сварљиве дражеће хранеће материје недају. У опште не треба телад прије 4—6 недјеља од сисања одбити.

Кад телад већ болују од пролива, онда им треба давати цриженог брашна, сирова јаја, бијелог сљеса или одваре од хмеља и главица од мака. Ако се пролив мијеша са катаром, особито при наговјештају успјелутих маса у цријевима, онда је пробитачно, да им се мирније даде какви лијек на чишћење (2—3 кашике рицинуса или чисто лаксиног лојтина). Против тешке и опасне пролива препоручују се опијум и ракија. Опијум се даје у форми тинктуре или доверовог прашка 1—3 грама. Ракија треба сварити и од тог даје се једном телету 3—4 кашике два пут дневно.

Под извјесним мјестним приликама може бити узрок пролиху и осудиђа у крему и фосфорној киселини у храни. У таквом случају помаже једна порција фосфорно киселог креча од 8—15 грама, које се има дневно, једном телету давати. Или овај фосфорно кисели креч може се дати и кравама у дози од 30—40 грама дневно, који онда под теладе путом материног млијека дјелује.

У свијесном вршењу свију овијех мјера, што смо их навели у погледу предупређења пролива лежи велико јемство на здравље телади могли у данашњо доба. Од разумног храњења и од разумне мјере наших домаћих животиња зависи пак не само здравље него и велика рентабилност њина.

„Тежак."

(**Трговина.**) Ово су цијене на матијем пазарима:

Подгорица, 1 новембра

Волова сума од 120 вила 56 форр. — Брава овчи и козје сума 5 форина — Урметин 1 вило 4½ новчића. — Брашно урметиново 1 вило 5 новч. — Пшеница 1 вило 6 новчића. — Овас 1 вило 5 новчића. — Раж 1 вило 5 новчића. — Јечам 1 вило 5 новчића. — Пасуљ 1 вило 8 н. — Кртола 1 вило 2 новч. — Масло 1 вило 70 новч. — Сир 1 вило 25 н. — Вуне 1 вило 60 новчића. — Кожа 1 вило 1 ф. и 10 новч. — Јабуке и крушке 1 вило 6 новч. — Дуван у листове 1 вило 30. н.

Шкодер, 1 новембра.

Волова сума 120 вила 40 форина — Брава од 20 вила 7 ф. — Брава од 18 вила 6 ф. и 50 новч. — Брава од 12 вила 5 ф. — Штенина вило по 5½ новч. — Ражи вило 4 новч. — Јечам вило 4 новч. — Урметин вило 5½ н. — Масло вило 65 н.

Књижевност, умјетност и просвјета.

Срби и Турци XIV и XV вијека. Историјске студије о овим борбама с низходом турском прије и послије боја на Косову од Стојана Новаковића. Издање Чупићеве задужбине 35. Штампано у државној штампарији у Београду 1893. На великој осмини 397 страна. Цијена 3.50 динара или друго.

Историјска наука као и свака друга наука непрестано се развија и усавршава проучавањем и истраживањем одређених трудбеника томе дјелу. Тај закон, који влада у области ове историје, у српском народу навлачи на јак отпор односно српске историје: под ово овај закон долази у *сукоб са народњијем предањем*, обезмрђеним у нашијем дјеновима народнијем пјесмама; или боље, овај закон под ово долази у сукоб са нашијем бесмртнијем народнијем пјесмама, које су отвориле народно предање. Но народнијем нашијем пјесмама свако наше дијете, тек почне сранити, стиже да мрзи Вукашина, што је младог Цара Уроша погубио, и Вуке Бранковића, што је на Косову издао; што наше, и свако наше чобанче за стадом без њиго усменом пјесмом извјеже народно предање на њима. Отуд велики отпор у народу успјесним наше историјске науке.

У овијем успјесним наговјештајима је ово дјело, у коме г. Стојан Новаковић упоредним изучавањем и излагањем српске, турске и византијске међусобне политике, и унутрашњег стања дотичнијех држава, нашла нам јасно и властито постање и даље развиће великог српско-турског двобоја „доле је год могло бити и најмање наде, да се племена балканска сложе и окрене на новога непријатеља, и да га истјерају из својех земаља." Тако ми ту гледамо, најприје како опада и малакса византијска, а како се подиже с једне стране српска и с друге стране турска држава.

Пошто је византијска војска другијем ратовањем разорила бугарско царство до краја (1018), у XI вијеку византијско се царство простирало од Дунава па до дубоко у предјеле Мале Азије. Али се зиме нова опасност са двије стране, Турци Селџуковци нападоше с јаком силом преко Персије на границе изнесене у Малој Азији, и затјем узеше света мјеста, што потресе сва хришћанство (1075). Отуда друга опасност византијском царству од протјешњих чета, које се са запада подизаху, да ослободе света мјеста; и послиједњи крстачки поход 1204 оснује Цариград и обори византијско царство у Јерусалиму, а на његово мјесто подиже се латинско царство; међу тијем Турци остају у Малој Азији како су и били, осим што је грчки престо из Цариграда пренесе у Трапезунт. У тодоба развија се радња Стефана Немање и његовијех синова, који ударише моралну темељ животу српскога народа.

Латинско царство пада 1261, а на престо цариградски долази Михајло Палеолог, оснивалац нове династије; али у Јелади и Мореји заостају француске господари; Епир се био проглаисао самостојан под Анђелима, Јерменска се у Малој Азији била такођер одвојила; и тако обновљено византијско царство изводи се још у малој снази и у већој опасности од Турака, које нијесу могли сузбити крсташки ратови. Али у почетку XIII вијека појавља се нова турска мајада под предвођењем Османа, која је најприје овладала Малом Азијом, па отуда подигла потоње турско царство. Тако се византијско царство нашло између двије ватре: између Срба под Немањићима и Турака Османлија; и тако се између ова двије нове силе, које су се истовремено развијале, и које су и једноме циљу — и Цариграду — тежиле, започео велики двобој.

У томе мучном положају Византија тражи помоћи на западу, који опет долази на штету Византије, јер је западњаке водила себичност и тежња, која се појавила за вријеме крсташких ратова освојењем Византије. Овај дио г. Новаковићева радња врло је опширан, и нову свјетлост баца на овдашње стање на балканском полуострву.

У то доба на престолу српскоме био је Краљ Милутин, зет грчког Цара Андроника, а син знамените Краљице Јелене, латинке, која је била у породичној свези са претендентом на цариградски престо, француским краљевићем Карлом де Валоа, за то је врло занимљива политика Милутинова према тасту, тако према латинском претенденту. Но пошто је прошла радња Карла де Валоа, Милутин је могао слободније потпомагати Цара Андроника, и ми видимо српско оружје где воује и у Малој Азији против силнога Османа. Велики војвода српски Новак Грабостреа ту воује побједоносно, воју нам преносиоцу српску експедицију г. Новаковић такођер новом свјетлошћу обасјава.

За тијем слиједе унутрашње силетке у Цариграду. Јован Кантакузин устаје против малолетног Цара Јована V и проглашује се за Цара, и настаје унутрашње борба у византијском царству. Али га ниво још није могао освојити, и у овдашњим чудноватијем приликама „воје се у народним животу често стичу, тешко се од тела у напредан живот онијех једнијех останака, на које је било снаго источно римско царство." Цар Душан, пом Мачванској одреку бродовље, без кога се Цариград није могао узети, ступа у свезу са Царем Јованом, који опет туђом помоћи долази на пријеђовјеки престо, а Кантакузин се повлачи. Али је та борба довела Турке на мисао, да се у Европи коначно утврде, што су и учинили 1354, освојивши Галиполе, годину и по дана прије смрти Душанове. „Што је на вријеме 1354 разривено источно римско царство прешло на Катакузиновијех руке у руке младога Јована Палеолога; што је на вријеме 1355 умро Стефан Душан, српски Цар; што су иза његове смрти у српскијем земљама грували перед, расцјен и властите међусобице; што је 10 година по том, 1365, умро и бугарски Цар Александар, и што се и Бугарска поцијепала на три државе — само је увеличавало угодност и лакоћу новога османско-турскога подухвата, које му су и без тога сва околности нут приправиле."

Мурат I. премаши престоницу из Брусе у Дреновоље г. 1369, и тијем су се примицали турски нападаји с границама јужнијех српскијех држава, што је изазвало рат деспота Угљеше и краља Вукашина и бој с Турцима на Марици.

Послије смрти Душанове његова удовица царица Јелена изабрала је за своју државу сербску област, у којој је била прави суверен према Бесару Војихни и зету му деспоту Угљеши. Послије смрти Војихнине, његова се држава споји са Угљешим. Угљеша је показао властитичке душности према царици, и проглашено се самосталијем деспотом исте год. 1366 над се и Вукашин одметнуо од своје душности и одвојивши од заједнице српскијех земаља своју област, којој је спадало Скопље, Прилеп, Охрид, Прилеп, Битољ и сјеверозападна Македонија с десне стране Вардара, проглашивши себе за краља. „Што су мислили ови јужни одметници и јели то што су чинили, рећено без нимијех разлога? Није ли у овдашњој општој ситуацији било чега, што је, може бити, навалило на такве поране и на радњу одсудну и независну?" На ова питања писац не одговара него налази догађаје, што су слиједили. Угљеша је одма почео радити, да с Грцима уђе у савез против Турака, и с тога тражи измирење са Цариградским матером приносом, од које се цар Душан био одвојио; измирење, које је прије неко године одбила царица Јелена, па да је у тој мисли и мој у Сер долазио сам Патријарх Калист. Говорећи о овој радњи Угљешиној наш академик вели: „Пошто сам дуго мислио о мој, мени изгледа, да је све што је Угљеша радио било прожето једном једином мишљу, великијем ратом против Турака, мишљу да турску навалу и Муратово напредовање устави. Превор странијех историка, да нико није видио, што је у том моменту управо требало радити; да се нико није умно мишљу својом да надигне до висине савременога политичкога задатка, доиста се не може примијенити на деспота Угљешу, барем не може потпуно. Без икакве намјере да брани Угљешино одметништво, ја бих и сам унутрашњи дубљи узроке и његова и Вукашинова одметништва тражио у тој великој политичкој мисли и у дубоком његовом увјерењу, а тражи лијека од турске напасти, којим се од српске господе он прво (за то што је прво на ударац био) у тај мах јаче него ниво други одликовао." У то доба Цар Јован Палеолог одио је да тражи помоћи по западу, а на повратку у Млецима повјерилоци, који су му били узајмили новаца за путне трошке, нијесу га пустили да крене из Млетака. И једна га отуда сви му Млецје, које је тада ваљ у Солуну као млијесник. Ето у ком се дао стању надвила византијска царевина у очи битке на Марици!

Битку на Марици 1371. г. Новаковић описује опширно како до сада није нико. Послиједица ове битке била је та, да су сва српска освојења Милутинова и Душанова прешла у турску непосредну управу, а границе су се српске свеле на сјеверне српске земље Косово Лепенца, Нису Бранковића, и Бурђа Балшића, који нијесу учествовали у том боју. У тијем освојењима земљама остали су као вазали турски разна српска господа, међу њима и Марко Краљевић. Тако падају државе Угљешина и Вукашинова, који су изненада нашли на непријатеља идући уништењем силама да истјерају Турке из Дреновоља!

Што се тиче народног проузетства, што се згомилало на Вукашина, г. Новаковић тумачи народнијем осјећањем према Немањићној династији, од које се Вукашин одметнуо и крадом проглашио, који вазал на краља Лепенца, који је био послије смрти Урошеве прави владалац, није хранио присвојити. А мјесто поред на Марици,

народ је тумачио као заслужену казну Божију. На основу тога „с временом се образовала историјска гатка, да се Вукашин не само одметнуо од Уроша, него и да га је убио."

Они, који нијесу пошли на Марицу, имали су прво брио да чекају Турке на Косову и на Бојаву. Разбивши српску војску на Марици 1371, султан је Мурат 1389 пошао да их сам тражи на Косову. Косовску битку г. Новаковић предаје, пошто се о њој доста писало, на опширно и јасно мислио нам политику Кнежеве Милице и њене дјеце послије косовске катастрофе. Та је политика сачувала што се још могло сачувати. И ту нам се истиче Стефан Лазаревић као мудар и витешки владалац. Одметање Вука Бранковића од Лазареве породице навукло је на њ народно негодовање, које се с временом развило у проклетство, као на косовског издајника. Факт је, да је народ Вука Бранковића остављао, а уз Лазареву обезглављену породицу пристао, која се одржала баш као нас управ унутрашњих непријатеља тако насјрам Турака. Вук је тражио наслова под Мачвом и Угра, а за то га је Бајазит збацио са господства год. 1394, као одметника и противника свога.

Прије боја Косовскога г. 1389 на пољу Савру била је Марица и Косово за Балшину државу; а г. 1395 Ђурђ Страцимировић остала је само земља између Скадарског језера, Бојане и мора са правом Црном Гором; и у тој муци 1396 уступа Млецима Скадар, као преграду противу Турака, који су се тада већ били обратили и Босни. Македонска васала биле су већ нестали, тако исто и Босна и Хум, представала је још само имаћина Милчина, увеличана Вуковијем земљама.

Г. 1402 долази бој на Ангори, гдје је Тамерлан Бајазита разбио и заробио. Ту се Стефан Лазаревић до послиједњега часа својом војском јуначки уз Бајазита борио. Послије пропасти Бајазитове, Стефан Високи сматрао се слободан од васалних душности, и тада је било наступило доба, над се Балканска полуострва могао ослободити турске навале. Високи Стефан са бојазита иде управо у Цариград, и ту женидбом ступа у сродство са Цариградским двором и добива наслов деспота. Иза Бајазита остадоше четири сина, који се дигоше један противу другога. Али се тада подигоше и синови Вука Бранковића, Гргур и Ђурађ, противу Стефана Лазаревића. А цар Мисија, који је до пропасти Бајазитове тражио по Јеврени ратне помоћи, ступа у споразум са једним сином Бајазитовијем. И потпуванјем разлогом наводи нам: „Кад нема моћи, над надне времена, над нијесмо гдје јунаштво залуду су и најгодније прилико!" Било би дуго, над би смо ствјели овдје и најкраћи извод домјешта на овог доба, него нам је доста да на њ особиту пажњу обратимо.

У то доба Деспот Стефан био је саставио своје границе са сетесијем, гдје је био умро (1404) Ђурађ Страцимировић, који је био велик уговором са Млецима, те стане радити са сестром Јеленом и сестрићем Балшом противу млетачке опасности Скадра, одавде се види да су српски послови тада мнго били окренули по подунајском путеви. Деспот Стефан постаје независан од Турске; не имајући шта тражити у Цариграду, а познавајући Млечиће лукаве и неодлучне, ступа у пријатељство са Угарском. Тада Вук, брат Стефанов, устаје противу брата, што годе Бранковићима и Турцима. Стефан је прикуђен да своју државу дијели (1400) са Вуком, а на корист турску. „У оните увјешта, веле г. Н., вријеме од 1402 до 1409 најгоре је доба Бранковићева одметничке политике... Они су 1401 били на вршку својих грешнијех жеља!"

За тијем, у то вријеме, пошто су Бранковићи и Лазаревићи као присташе једног или другог сина Бајазитова сваге истрошили, Ђурађ Бранковић стаде тражити преко свога матере Маре мира у свога ујака Деспота Стефана, који га одма прими као многожељеног сина и 1412 поврати се јединство у држави. Вука брата Стефанова већ није било међу живијема. Од овог доба српска деспотовина почиње се колебати између Турске и Угарске. Турско царство, послије десет година унутрашње борбе између синова Бајазитовијех, успостављено послије боја на Чамурлије 1413, остави у тај мах Србију на миру, да се мањијем пријатељством користује, јер је још тада Србија била једини знатни чинилац на Балканском полуострву.

За све ово доба, које обухваћа ово дјело г. Новаковића, ми видимо да се „српска држава досиђе као најчи политички чинилац на балканском полуострву; да је та држава, сама у себи изломљена ради својих домаћијех јада, опет могла показати људи, који су знали шта треба стати на бранику и српске и хришћанске слободе; шта треба своју дужност испунити. То је узрок, те је чиста и чврста морална успомена ове борбе непрестано држала српско племе у поноситој свијести народне снаге и јуначког поуздања. И што су међу народима балканскога полуострва Срби пошљедњи пали, а први се почели дизати испод ропства турскога — имало се, у великој мјери, приписати у овијем дубоко заснованијем успоменама народне свијести у горе поменутом српско-турском дому."

Ова упоредна проучавања политичке историје српске, турске и византијске онога тако мутнога доба одликују се јасним назирањем и особито научном објективношћу, којом се сва дјела г. Новаковића одликују, што је ријетност код југословенскијех писаца у области њихове политичко-културне историје, и што даје тијем вишу важност његовијем дјелима, која тако јаче привлаче и убјеђују. Послије знамените научне књиге „Прва основа словенске књижевности", која је већ била примана у нашем листу, г. Новаковић пружа нам ову другу, нашта мање знаменитију у науци чим се истиче приједом данас нашијем трудбеником у својој струци, што му на свега срца честитамо.

Хвала г. Новаковићу на овој лијепој књизи, која у многоме попуња велику досадашњу празнину у познавању наше прошлости. Ова његова књига бар мени отвара нов свијет пред очима. Т.

(**Позив на претплату.**) Навалило нешто нових пријатеља, и помоћ обећало — а је дан је већ у то имо, без питања, има по године скупио исколико претплатника — да на ново штампам, у књигу, своје биљешке с пута, које су, на пресном, излазиле у подлисну „Српског Гласа" под насловом: „Кроз славенске земље". Мени је сад најлакше, да им учиним по вољи.

Али је знам, а то су ми казивали и људи у послу искусијем од мене, српски издавачи, да човјек може знати у продаји једне књиге, над се најмање нада. И ово моје издање лакше би ме скуио. Без извјесности не могу се упустити. Књигу треба са свијем из нова штампати.

С тога пуштам овај позив у свијет ради поучавања, уздајући се и у ове пријатеље, који ме на ову одлуку још нијесу храбрили.

Књига ће изићи ово 300 страница. Штампаћу је у нашој новој и првој српској штампарији на приморју, у Дубровнику, који ће од своје стране све уложити, да књига што лепше испаде.

Књига ударам цијену од друге 2, или три 2 динара за Србију.

Сад ово позивам на пријатеље. Очекујем одмах. Молим их, да купе претплату и нешто мени шаљу. Одговор ја се они, колико се надам, и примиим ја претплате, колико је потребито за покриће штампарскијех трошкова, радићу ће одма започети посао. У противном случају ја ћу новце вратити, па нијеко ништа.

У књигу ућиће ови већ штампани подлисци:

I. Од Задра до Беча. — II. Од Беча до Карлсбада. — III. Карсбад. — IV. Оно лица Карлсбада. — V. Од Карлсбада до Златнога Прага. — VI. Ческа прошлост. Словенска старина. — VII. Ческа прошлост. Народна династија. — VIII. Вјерски раздор у Ческој. Јован Хус. Јован Жишка. — IX. Пошљедњи славни дани у Ческој. — X. Ново доба у Ческој. Три човјека. — XI. Од године 48-е до данас. — XII. Горе доле по Прагу. — XIII. На Храчину. — XIV. Поздрав Прагу. — XV. Политички разговор у Прагу. — XVI. Од Прага до Будимпеште. — XVII. Непозната земља. — XVIII. Два дана у Будимпешти. — IXX. Од Будимпеште до Београда. — XX. Београд. — XXI. Горе доле по Београду. — XXII. У службеном свијету. — XXIII. Странке у Србији. — XXIV. Међу књижевницима. — XXV. Лазар Лазаревић.

Уз старе долазе још ове нове непитане одломке:

XXVI. Шумадија. — XXVII. Крос Шумадију у моје вријеме. — XXVIII. Код Јована Ристића у Врањској Бањи. — XXIX. По новијем вријеменима. Ниш и околица. — XXX. На српско-бугарској граници. Пирот. — XXXI. Од Пирота до Софије. — XXXII. Софија. — XXXIII. На повратку у Београду. — XXXIV. Збогом Београде.

У Задру, 12 (24) октобра 1893.

С. Бјелановић.

(**У српску књиж. задругу.**) на Цетињу уписали су се код подписатог још:

За осниваче:

31. Читаоница Подгорична;
32. г. Павле Шламенац, бригадни ађутант;
33. „ Милo Ковачевић професор;
34. „ Никола Митровић бригадни ађутант;
35. „ Саво Радуловић сен. пар. управе;
36. „ Радоје Рогановић благај. мин. фин;
37. „ Илија Пешовић чиновник гл. поште;
38. „ Лука Јовановић учитељ бољевићки;
39. „ Жико Лојић писар вел. суда;
40. „ Андрија П. Вукотић сенр. мин. спољних послова.
41. Управа Ђеној. института Царице Марије.

За удјелнике:

15. г. Марко Л. Иванишевић кмет;
16. „ Ђуро С. Грбица с Његуша;
17. „ Ристо М. Поповић сенат. Загребачки.

Цетиње, 3 новембра 1893.

П. Поповић.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 5 новембра.

(**С Двора.**) Њихова Височанства са одраслијом Софијом Дјецом отпутили су јучер на Ријеку, одавле ће данас на Крушевац код Подгорице, гдје ће овијех дана бити велико војничко вјежбање и војничка смотра. Тамо су позвани и сви чланови дипломатског тијела.

(**Личне вијести.**) Г. Маркез Кастелбјанко, италијански министар-резидент при Двору Његовог Височанства, бијаше се ове недјеље у нашој средини, и јучер је отпутовао у Дубровник. — Г. др. Богишић, наш министар правде, повратио се из Дубровника.

(**Одликовања.**) Његово Височанство Господар изволио је одликовати: г. Девеља министра иностранијех дјела француске републике I-ијем степеном Данилова реда; генерала Борријуса, генералног секретара предсједништва француске републике; г. Хиота, директора трговачкијех и конзуларнијех послова при франц. министар. ин. дјела; г. Окок-Јован-Леона, члана института, и г. Дереста Рудолфа члана института и касационог савјетника у Паризу, II-ијем степ. Данилова реда; г. Ревоаја, шефа кабинета мин. инос. дјела; капетана Поеја, команданта војничког Елисејског Двора; г. Рунијера Алберта, бившег судију; и г. Прса Јулијуса директора библиотеке комитета страних легислација, сви у Паризу, III-ијем степеном Данилова реда; г. д. Реба, секретару комитета страних легислација у Паризу и г. Костантина Хоца, вицеконсула краљевске италијанске легације IV-ијем степеном истога реда; и г. дра Антонија Балдаћа у Болони; г. кап. Пуниша Селића из Ровања и Стојана Поповића перјаника из Кучи V-ијем степ. истога реда.

(**Именовање.**) Његово Височанство именовало је г. Лазара Мијушковића за Конзула црногорске кнежевине у Скадру. Г. конзул је већ добио берат и exequatur Његовог Величанства Султана, и овијех дана иде на своје мјесто.

(**Из Цркве.**) Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Митрофан у пратњи свог протођакона г. Ф. Радичевића кренуо је прошле суботе пут Жабљака, гдје је сјутридан са великијем бројем свештеника зетскијех и жабљанскијех, којима је био на челу г. прото Петар Пејовић, свечано освештао нову цркву Светога Ђорђа, коју је Његово Височанство Кнез Никола подигао. Овој свечаности присуствовало је мноштво народа са великијем бројем војничкијех и грађанскијех старјешина, међу којима су били сердар Саво Јовићевић и сердар Шкрељо Кусовац. У поједељник је у моноосвећеној цркви био парастос јунацима Кењу Станкову и 12-рица његовијех другова што су на јуриш били Жабљак ослободили.

РАЗЛИЧИТО.

(**† Маршал Мак Махон.**) Маршал Мак Махон у часу, кад су руски поморски чланови с адмиралом Авеланом на челу у најјачем сјају улазили у Париз, умро је у свом двору Лаверету. Мак Махон, војвода од Мађенте, маршал француски и бивши предсједник француске републике, потиче од врсте обитеља, која послије пада Стуартовица побјегла у Француску. Родио се је 13 јуна 1808. Отац му бијаше генерал-ађутантом и поуздаником Карла X. Изучивши Св. Сирену војничку школу, ступио је у војску те се одликовао у Алжиру, за тим као ађутант генерала Амарда 1832 код осаде Антверпена, и код јуриша на Константину г. 1837. Све до г. 1855 остао је у африканској војсци, у којој је 1848 постао бригадским генералом, 1852 дивизијским генералом и врховним надзорником пјешачтва. У свим овим својствима проказао се Мак Махон напредно, јер је требало одважности и вјештине, да се држе Кабили на уздо.

У примјерном рату заповједао је најприје 1. пјеш. дивизији, за тим 2. војном збору, с којим је 8 септембра јуришом освојио Маленов. Г. 1857 војовао је у Алжиру против Кабилима. 31 августа 1858 постао гувернером свих конских и поморских чета у Алжиру, а над је бунио 1859 италијански рат, преузео је заповједништво 2 збора у Италији. У тој је војни 4 јуна извојевао побједу код Мађенте, ударивши на своју руку на десно непријатељско крило. За ову сјајну побједу био је именован маршалом француским и 6 јуна 1859 војводом од Мађенте. У Битци код Солферина Мак Махон је 24 јуна ушао на јуриш Кавриану. Пакон склопљена мира преузео је заповједништво у Лиону, присуствовао 1861 као изванредни изасланик пруској краљевској Вилиму у Кенигсбергу, за тим пошао за заповједника табора у Шалон и мајором 1864, по смрти маршала Пелисјера, преузео врховно заповједништво у Алжиру, гдје је остао све до француско немачког рата. Кад је бунио рат, преузео је маршал Мак Махон у јулу 1870 врховно заповједништво у источној Француској, али је 6 августа 1870 изгубио битку код Верта и повукао се према Шалону и за тим сјеверно према Мецу, да помогне Базену. Но француска војска, не само да није била доста спремна, већ и без јединствене војне основе послана у рат, у ком су ју прве изгубљене битке подвуне дезорганизовале. Потиснут на Седан, морао је Мак Махон с Прусима нападјети 1. септембра 1870 битку код Седана, али је одмах на почетку битке био опасно рањен, те је врховно заповједништво предао генералу Вимпфену. Услијед капитулације од 2 септембра као је маршал Мак Махон царем Наполеоном и свом француском војском у мачачко војно заробљеништво, које је провео у Висбадену.

Пратећи се мајом склопљена мира у Француску, преузео је 11 априла 1871 врховно заповједништво над версајским војском, с којом је у мају сваладао устанак парушке комуне. Кад је 24 маја 1873. прав предсједник француске републике, Адолф Тјерс, алармирало монархистичкој већини народне скупштине подлегао и предао оставку, био је истога дана изабран маршал Мак Махон предсједником републике и 20 новембра 1873 потврђен на 7 година. С прва показао се је маршал Мак Махон силом реставрацији Бурбонаца те је и према томе бирао своје министре искључиво из деснице, но дефинитивна организација републике год. 1875 и избори г. 1876 присилиле га, да састави владу од предњака. Но још 12 децембра 1876 морао се је покорити комори те именовати Жил Симона министром предсједником. Натјеран алармирајућим одпутство је 16 маја 1877 непадамо министарство Симоново, распустио комору и расписао нове изборе, ушавши сам у изборну борбу мимосетом којим је обећао, да нити ће постати друкчијем радикалима нити ће оставити мјесто, на које је по уставу дошао. Гамбета је тада Мак Махону довикивао оне знамените ријечи: или се подложите, или одступите! Избори су гласили против Мак Махону и Броглијеву министарству, овдје је морала одступити, а тим пакон устројства Дефошове помирљиве министарства изјавио је Мак Махон дојмило, да се подвргава суду земље.

Маршал Мак Махон судјеловао је као предсједник само свечано и управи земље, на њ су упливали други. Само у војничким стварима он је сам ауторитативно одлучивао, те је провео војну организацију, изображење момчади и војну дисциплину подигао. Он је и зачетник оне велике воје основе за обрану земље, које су доцније изведене. Кад су се републиканске странке и у војничка питања стале мијешати те је и у врховним војним заповједништвима имало одлучати политичко становиште кандидатах, предао је Мак Махон оставку те се повукао у приватни живот. Било је то 30 јануара 1879. Комора и сенат примили су оставку те су истога дана изабрали Мак Махоновим насљедником Грија. Из „Н. Н."

(† **Јан Матејко.**) Првак пољачких сликара и прави међу словенским умјетницима, Јан Матејко, умро је 1 о. м. у 3 сата послије подне. Не један од суврмених сликара није био тако идеалан и тако одушевљен патриот као Матејко, његов рад протеже је само једном правом циљу: величанству пољске прошлости. Свака и најмања његова радња носила је на себи овај бијег, пољачки тип и тиме га уносила на све космополите, који бар у умјетности неће да познају границе.

Јан Матејко, овај најјачи пољачки сликар, у суврменој умјетничкој историји стоји на једном од првих мјеста. Ако сликре његова снага из народних мотива, па чак и његова умјетничка вриједност потиче од готово недостиживе колорита, на то смо га вјечно гледати у Веронеза и Мавурти. Уз то је Матејко писар прог реда. Ко знаде димензије његових слика, изванту карактеристику његових велебројних ликова, тај се мора и дивити његовој техници и његовој прилагодби, које нас сјећа најљепших узора. Да није овај велики умјетник уједно био и братоубица, његово колосалне слике биле би и у пресјечнинном погледу најузорнији продукти новијег сликарства.

Јан Матејко родио се је 30 јула 1838 у Кракову од оца глазбеника. Г. 1851 ступио је у сликарску академију у Кракову, гдје су му били учитељи Адалберт

Штетаер и Влаислав Лучинскиј. Г. 1850 преселио се је у Минхен, гдје је настављао своје науке под Пилотијем. Обољавши тешко морао је оставити Минхен и за дуго времена обуставити рад. Опоравши се, дошао је 1860 у Беч, али із тамошња академија умјетности није могла начинити задовољити. Праву своју славу „Gustav Adolf на гробу краља Лидолфа" продао је за 200 фор., а другу „краљ Сигисмунд I. даје професорски братовској свеучилишту племићке привилегије" поклонио је загребачкој академији. Г. 1861 побудио је обћу пажњу својом сликом „Отровање краљице Бонс", коју је у Варшави продао за 250 руб. Већ г. 1866 добио је за „Шварца" 10000 фор. од грофа Потоцкога, те од тог времена почиње Матејина слава. Исте је године Матејко оженио Тхеодору Гибутовску. За исту слику, коју је купио грофа Потоцки, добио је Матејко у варшавском „салону" г. 1865 трећу награду, а 1867 за „Пољски сабор 1772." (Reylski) прву награду.

Матејко се је од сада све више усиљавао, те је до смрти остао вјеран својој основи, да приказе историјски прошлост у великој слици и величини, али уједно да тиме прикаже садашњост данашње генерације. Он је остао модерним историјским сликар par excellence, тражио у бојама, с којим се може сравнити једино Delacroix. У варшавском салону год. 1870 изложио је „Лублинску унију", коју је 1873 био изложио у бечкој изложби. Исте године постао је ванредним сликарске академије у Кракову.

Даље његове радње биле су: Стјепан Батори, Сигисмунд врати звоник, Битка код Грунвалда (ово је свјетско потрете своје дјеце.) Собјески пред Бечом (сада у Ватикану), Војвода Албрехт пруски полаже краљу Сигисмунду подјачком присегу вјерности, Битка код Варне, Бит и код Танеберга, Виница дјевице орлеанске. Задња његова велика слика бијаше „Побједа Косцјушкова код Рацлавице", која се сад налази у нар. музеју у Кракову.

Матејко као ванредни академије у Кракову стекао је највећих заслуга. Подигао је завод на врло степен и одјело више вјерске слике, међу којима се особито истичу Повјалски и Стацхјевски. У Кракову и у цијелој Пољској Матејко је био највећенија, најпопуларнија личност. Прије пар година оболио је на желудац, па је и умро од изљева крви у желудац и тиме наставог рано крвотока.

Из „Н. Н."

(Тешки Бисмарк система.) Русија је коначно усвојила за све пољско то исто Бисмарку систему француску. Генерал Хагелгарт, инспектор генералног руске артилерије, пресјеђен је у Париз, послан од руског министра рата, генерала Вановског, специјалном мисијом у тој ствари. Иницијатива у тој ствари пријала генералу Хагелгарту, пуковнику де Бишу и француском инженјеру Бардоту. И тијем поводом мар је одјекнуо пуковника де Бишу протом св. Анс, и комендерецијом протом св. Станислава г. Бордота. Генерал Хагелгарт је командир француске „Почасне Легије."

(Срисно-меточна општина тријестинска.) Из Трјеста пишу „Српској Гласу:" Одавнина наша српско-православна Општина звала се службено, још од године 1782. „Славо-Илирическа" (талијански slavo-illirica). Многи су мислили наше старе, што су то име примили и посили. Укор био је на основу основан, јер су нас Србе у стара доба тако звали сваки и они се нису могли отети томе погрдном мишљењу.

Питало се, да се назив промијени у „српско-православна," као што би требало. Овај захтјев није уважен, обзиром на царску одлуку 29 новембра 1864 бр. 91, по којој се православна црква називе „грчко-источном." Овијем одговором молба за промјену назива била је одбијена.

Али Општество није се на томе установило. Оно је опет писало. Називајући је своје раније против отпора и против назива „грчко-источног." На врху Општина је побиједила, водило се тиме народности мисао. По правдоставној одлуци Ј. Величанства од 8. о. мј., она се Општина одаде у напријед може службено звати „Српско-источна Општина."

Велико је задовољство међу свијем члановима ради овога успјеха. За успјех највише су радили и заузимали се господа Раско Шкуљевић, Јеремија Аничић и тадашњи Општински Гавро Јанковић. Заслужили су, па нека им се јавно исказе признање!

(Узроци непрестаног умножавања народности.) — У том погледу има опажања у Француској, гдје се о том сабрао врло поучан статистички материјал. Тридесет департемената, у којих су шуме посве нарчене, изгубило је послије задњега народног пописа преко 80.000 народа. Могло би готово као природни закон пријелити начело: Ако се хоће, да буду долине на пучене, треба да има на планинама довољно шуме. Јер ако су горске плећи голе, онда горске бујице униште вегетацију у долини, разоре културе и одјаше плодоносно земљиште. Тежак, осјетив да неможе у таквим приликама остати, јер нема хране, сели се. Храњаше шума и тога је главни узрок расељавању. У Азији и Африци, гдје је човјек у своју судости исјекао читаве шумске предјеле, сада су саме пустоши. У централној Азији опет расте народност, на само тога рада, јер су руси овдје заградили жељезницу, него јер сада саде шуме на мјестима, која су туркмјанским номади запалили и претворили у постоје, сами да добију нешто наше за своја стада.

У Француској су прорачунали, да штете, што их бујице праве, износе до 90 милиона франака на годину. Када се то узме, неможе се доста оцијенити рад области, које планинске водоте пошумљују и брине, да се шуме, гдје их још има, сачувају. А самоме народу не може се на доста препоручити, да паси на младе засаде, као на оно у главе, јер они су најсигурнији залог његове тежачке будућности.

(Колико производе Французи јабуковаче — шљивог вина)? Недавно је у француским новинама извршено точан, на службеним подацима основан попис, колико је Француска производила јабуковаче за вријеме од 1870—1890 године, дакле у року од 20 година. За ово вријеме произведе се у Француској мјешта мање од 244,304.000 хектолитара јабуковаче, која има вриједност од 2.000 милиона франака, а та сума сачињава десети дио економских продуката који се скупа цијене на 8 милијарда. Особито је у Париу потрошња јабуковаче знатно расла; год. 1854 износила је само 150 100 хектолитара, год. 1877 већ 48.400 хектолитара., а год. 1885 подиже се чак на 300.000 хектолитара. — Производња јабуковаче у великом ограничава се на 4 сјеверо источне провинције републике Француске, а то на Нормандију, Бретању, Пикардиу и Мајну, департман Ile et Vilaine проваља сам петину цијеле француске јабуковаче.

Производња јабуковаче јест јако благодатан посао за сваког, а особито за тамошње ситјаре, гдје се мјесто продајног јабуково вино пије. У тамошњим предјелима право воћно вино једино од јабука. Број јабукових стабала, која служе за производњу вина, мјерила у 35 департмана (који се баве и производом јабуковаче; 20 од тих праве само за властиту потребу, а 15 за продају) 5 милиона. — Најмање јабуковаче производе Французи у Бретања и Нормандија; године 1881 произведено је у 7,474.480, а у другој 7,0301.588 хектолитара јабуковаче вина. Са једног хектара јабучњака добивамо је по 65 хектолитара јабуковаче. На станици у Сонтаду-ен Вгау долазе бива године 900 вагона јабука, које се употребљују за прерађивање јабуковаче.

„Госп. Лист."

(Гигантска част.) На пријатном банкету на Марсовом пољу у Паризу, у част Руса, на коме је било 3300 особа резултат потрошеног јела и пића овај је: 1200 литара чорбе, која је у једном једином котлу увијана, 40 тона руске сардине, 800 кгр. бифтека, 700 фазана, 500. голубова, 500 литара руске салате, 4000 порција сладоледа, 500 кгр. грожђа, 2000 комада крушака, 2000 комада јабука, 12.000 земичака, 2000 боца шампањера, 25 буради бордоског вина, 4000 флаша минералне воде, 500 литара коњака и бенедиктинера, 80 кгр. кафе сувано је у једном једином котлу у један мах. Јело је се за 131 столом са 32.000 тањира, 20 000 чаша и 400 грдних чинија, потрошено је том приликом 12.000 чачкалица за зубе, 60 кувара спремали су јело. Послуга се састојала на 100 обреднелера, 400 келнера, 150 који су вино разносили и 100 помоћника. Као чудо спомиње се, да су сви тањири топли били. Цијела спрема за банкет је од париске фирме Мера.

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА".

ЛОНДОН, 30 октобра. — На банкету у Гладстону Кимберлеј изјавио је симпатије народу шпањском. Влада ће употребити свој утицај код сила, да се установи мир у Мароку.

СОФИЈА, 30 октобра. — Врховни суд осудио је Митрополита Климента на три године тамнице, а предложио је Принцу Фердинанду да промијени казну у двије године депортације.

АТИНА, 31 октобра. — Саставио се нови кабинет. Трикупис је узео предсједништво и финансије. Стефанос унутрашње и minister спољашње послове, Замидов рат.

БЕЧ, 1 новембра. — Официјално је публицирана оставка Тисеског кабинета и именовање новога. Виндишгрец је предсједник. Бакмем за унутрашње послове, Вурмбренд трговину, Пленер финансије, Мадејски просвјету, Јеворски без лисјнице. Фалкенхајм, Веверхајм, и Шенбор остају. Своје ручно писмо Кесарова управљено Тисеу врло је лубезно.

МЕЛИЛА, 2 новембра. — Запо вједник коњаништва кабила погинуо. Кабили су се повукли у брда докле тон домеће.

БИОГРАД, 3 новембра. — Скупштина је изабрала за предсједника Пашића, Катића и Вуковића за потпредсједника.

ЛОНДОН, 3 новембра. — Гладстон је изјавио да Војвода Кобурски (Единбурски,) услед садашњег његовог положаја не може остати у активној служби британске морнарице, него задржава своје мјесто без плате за почаст.

АТИНА, 3 новембра. — Камара је одложила своје сједнице.

БЕЧ, 4 новембра. — Рајхсрат је сазван 11 нов.

МИЛАН, 4 новембра. — Калиоки је присиљен и био позван од Краља у Монцу, гдје ће и Брин бити.

ПАРИЗ, 4 новембра. — У сенату предсједник истиче телеграм руског Цара Карноту као залог пријатељства руског и наде у мир. То исто је учинио предсједник у камари.

ВИЛДИАР, 4 новембра. — Велики Кнез Владимир са Великом Кнегињом присиио.

БИОГРАД, 4 новембра. — Краљ је отворио скупштину престолнијем говором, истичући пријатељске и коректне односе са свијем државама, и трговачки уговор са Русијом, који утврђује свезе пријатељске са овом словенском силом.

МОНЗА, 4 новембра. — Калиоки је био примљен од Краља и остао код њега уру и по. Затијем је био представљен Краљици. Брин и Пигра сутра одлазе.

ПАРИЗ, 4 новембра. — Лозе именован је за посланика у Бечу.

БЕРЛИН, 5 новембра. — Рајхстат је отворен престолнијем говором, у ком се истичу пријатељски односи са свијем државама.

МАДРИД, 5 новембра. Султан од Марока писао је шпањском посланику у Танжер, да шаље свога брата копљаником, да Кабили положе оружје.

ОБЈАВА.

Дјело **„ПЛЕСНИК И ВИЛА"** већ се у великој штампи. Чим буде готово разаслаће се свима оним који су досад претплату послали. Ко жели дјело имати, нека пошаље претплату што пријед: јер се без новаца неће никоме шиљати.

Претплату из Црне Горе нека шаље свако на потписатог, а из страних држава на г на *Петра Ромадановића* мјеж. приогор. агента у Котор.

Моле се овим сви они Господа, којој је у почетку отправљен позив на претплату, да се поново заузму око скупљања претплатника, како би ово рјетко дјело што више распрострањено било.

Цетиње, 27 октобра 1893.

Т. Вукотић.

ОБЈАВА.

У магазину Књаж. Црног. Финанцијалне Управе у Подгорици, налазе се неколико трговачкијех ствари, које су од дуже времена дошле преко Бојане, а те су:

1 зумбрела женска.
1 баља кожа американских.
1 врећа орија.
2 пака лошијет злата и
2 баље празних врећа.

Ко се за горепомену робу пријави најдаље до 1 јануара 1894 год. а то с чистијем рачуном, тај ће своју робу и примити, или по исплати трошкова, учињених око исте. У противном случају сваки ће изгубити право на робу, а Управа ће ова речене ствари распродати и тијем намирити учињене трошкове своје.

Подгорица, 28. Октобра 1893.
Број 366.

ФИНАНЦИЈАЛНА УПРАВА
(1—3) ПОДГОРИЧКА.

ОБЈАВА.

Кућа Петра Ђурова Пенезића овдашњег износи се на јавну продају, за измир његових дугова.

Кућа се налази на пазарној пјаци, између кућа: Ђура Перовића и Новићка Мандића.

Ко би исту кућу желио купити нека се пријави овој Управи до 15. децембра ове године којег ће се дати исте потписати понудиоцу највише цијене.

Бр. 877.

Цетиње, 27 октобра 1893.

УПРАВА
(2—3) ВАРОШИ ЦЕТИЊА.

ЈАВНА ПРОДАЈА.

Моје имање у Подгорици, које се састоји из једне двокатне куће с намјештајем за хотел, са баштом и пространом шталом — и ако није никаквим дугом оптерећено — продајем из слободне руке. — Имање ово коштало ме 13.000 фиорина, **а понуђам га у пола цијене т. ј. за 6.500 фиорина** у готовом новцу. — Ко би ово имање желио купити нека ми се изволи лично или писмено пријавити.

Понуђство продајем на по се.

Подгорица, 1 октобра 1893.

(4—5) **КОЛ ШИНКОЛА.**

ОБЈАВА.

Четири моја млина у Обод продајем. Ко би желио сва четири или појединог купити, нека ми се ради погодбе пријави. У истој кући ће су млини има мјесто празно за мајстора (стуну.)

Цетиње, 27 октобра 1893.

Мио Мартиновић.

ОГЛАС.

GRANDS MAGASINS DU

Printemps

NOUVEAUTÉS

Envoi gratis et franco

du catalogue général illustré, renfermant toutes les modes nouvelles pour la SAISON D'HIVER, sur demande affranchie adressée à

MM. JULES JALUZOT & Cie

PARIS

(4—5)

Уредник Др. Л. Тавчанић. Издавалац: Држ. Штампарија. У кн. црног. државној штампарији.